

PRZEWODNIK OŚWIATOWY

ORGAN TOWARZYSTWA SZKOŁY LUDOWEJ

ADRES REDAKCJI I ADMINISTRACJI: KRAKÓW, UL. ŚW. ANNY 5.
Przedpłata roczna 10 zł. — dla członków, Kół i Czytelni T. S. L. 8 zł.

Posiedzenie Zarządu Głównego T. S. L.

Posiedzenie Zarządu Głównego T. S. L. odbyło się dnia 15 grudnia 1928 r. w lokalu Sekcji Wschodniej T. S. L. we Lwowie. Obecni następujący członkowie Zarządu Głównego T. S. L.: Pp. Aleksandrowiczówna Aniela, Nuzikowska Helena, Bielawska Marja, Bajorek Władysław, Dr Czuchajowski Bolesław, Dr Dwer-nicki Tadeusz, Inż. Dayczak Wawrzyniec, Flach Gustaw, Dr Gubrynowicz Marjan, Haydukiewicz Józef, Jamka Marjan, Kirchner Zdzisław, Not. Kornafel Władysław, Dr Mikulski Antoni, Orłoś Roman, Dr Poratyński Jan, Dr Próchnicki Zdzisław, Ostrowski Witold, Rymar Stanisław, Sikora Wincenty, Sokulski Justyn, Smu-likowski Zygmunt, Tutek Władysław, Ks. Tyrankiewicz Teofil, Dr Wysocki Wincenty.

Nieobecność usprawiedliwili pp. Nowak Andrzej, Dr. Za-wadzki Mieczysław, Dadlezowa Paulina, Inżyn. Wowkonowicz Romuald.

Porządek obrad: 1) Sprawdzenie protokołu z ostatniego po-siedzenia, 2) Projekt uczczenia przez T. S. L. 10-lecia odzyska-nia Niepodległości — ref. Dr Antoni Mikulski, 2) Sprawozdanie z konferencji oświatowej w Nałęczowie — ref. pp. Rymar Stani-sław i Bajorek Władysław, 4) Polskie szkolnictwo prywatne w Ma-łopolsce Wschodniej — ref. p. Wł. Bajorek, 5) Sprawozdanie z działalności: a) Wydziału Ścisłego T. S. L. w Krakowie, b) Sekcji Wschodniej we Lwowie, 6) Sprawozdanie członków Za-rządu Głównego T. S. L. z działalności T. S. L. w ich okręgach, 7) Sprawy bieżące, 8) Wnioski i zapytania.

Przewodniczył Prezes Witold Ostrowski, protokół prowadził p. Wł. Bajorek.

Weryfikację protokołu z ostatniego posiedzenia przeprowa-dzili pp. Zdzisław Kirchner i Dr. Stefan Uhma.

Dr Mikulski przedstawia, iż na posiedzeniu Wydziału Ści-słego przedłożone zostały następujące projekty uczczenia 10-lecia Odrodzenia Państwa Polskiego przez T. S. L.: 1) Utworzenie Uniwersytetu Ludowego w okolicach Białej, 2) utworzenie Domu

Oświatowego T. S. L. w Krakowie, któryby w miesiącach letnich spełniał również rolę Domu Wycieczkowego, 3) stworzenie biblioteki oświatowej, jako warsztatu pracy oświatowej. Referent stwierdza, iż Wydział Ścisły uchwały zasadniczej w tym względzie nie powziął, pozostawiając decyzję pełnemu Zarządowi.

Po obszernej dyskusji uchwalono:

a) Założyć Uniwersytet Ludowy na terenie Małopolski, b) utworzyć bibliotekę oświatową jako ośrodek kształcenia pracowników oświatowych w Krakowie. c) wydać popularny podręcznik historii Polskiej w drodze konkursu, d) przeznaczyć 5.000 złotych na doraźną poprawę stanu bibliotek wiejskich w Małopolsce Wschodniej, e) ogłosić w prasie wszystko, co T. S. L. uczyniło dla uczczenia 10-lecia odzyskania Niepodległości Państwa Polskiego.

PP. Rymar i Bajorek złożyli sprawozdanie z III Konferencji kierowników Prac Społeczno-Oświatowych, odbytej w Nałęczowie. Jedną z realnych korzyści z tej Konferencji będzie utworzenie w najbliższym czasie Komisji Oceny Książek dla Towarzystw zrzeszonych w Zjednoczeniu P. T. O., celem wydania katalogu rozumowanego.

P. Bajorek przedstawia sprawę utrakwizacji szkół na terenie Małopolski Wschodniej. Wyniki cyfrowe nie wykazują istotnego stanu, gdyż pomimo zmiany nazwy szkoły, charakter jej i kierunek zależy od nauczyciela, który w niej pracuje. O ile więc w szkołach tych uczą nadal nauczyciele Rusini, szkoły te pozostają ruskimi. Komasaacja szkół przyczynia się do tego, że koloniści nie chcąc posyłać dzieci do szkół ruskich, wolą częściej powracać na Zachód, stąd T. S. L., chcąc temu zjawisku zapobiec, musi powracać do dawnych tradycji zakładania szkół prywatnych.

Następnie Dr Wysocki imieniem Wydziału Ścisłego T. S. L. w Krakowie, a p. Bajorek imieniem Sekcji Wschodniej T. S. L. we Lwowie przedłożyli sprawozdania z działalności za ostatni kwartał. Po dyskusji sprawozdania te zostały przyjęte do wiadomości.

Sprawozdania P. T. Członków Zarządu Głównego zamieszcza się poniżej w streszczeniu.

Po omówieniu przez p. kuratora Sikorę i p. prezesa Ostrowskiego sprawy udziału Towarzystwa Szkoły Ludowej w Wystawie powszechnej w Poznaniu, przystąpiono do załatwienia szeregu spraw administracyjnych, dotyczących kupna, sprzedaży i darowizn nieruchomości.

Dalszy ciąg posiedzenia odbył się w niedzielę dnia 16 grudnia 1928 r.

Sprawozdanie przewodniczącego Związku Okręgowego T. S. L. we Lwowie Dra Gubrynowicza, członka Zarządu Głównego T. S. L. Związek Okręgowy T. S. L. we Lwowie pracuje nad uruchomieniem trzech do pięciu instru-

ktorjatów oświatowych dla swego Okręgu, nad ustaleniem typu bibliotek wiejskich i miejskich, odpowiadających zmienionym warunkom życia wsi i miast, oraz nad opracowaniem wydawnictw metodycznych, dotyczących oświaty pozaszkolnej.

W okresie sprawozdawczym zlustrowano następujące czytelnie i Koła T. S. L.: Chlebowice Wielkie, Głuchowice, Złoczów, Lubaczów, Żydaczów, Biały Kamień, Sambor, Bukaczowce. Na dzień 11 listopada wysłano 25 prelegentów do różnych miejscowości na obszarze 8-miu powiatów.

Dnia 25 listopada 1928 r. urządzono Zjazd Okręgowy T. S. L. w sali Małopolskiego Towarzystwa Rolniczego przy imponującej liczbie delegatów. Na program złożyło się: 1) Zagajenie, 2) Referat Wł. Bajorka: „Kursy dla dorosłych i ich znaczenie“, 3) Referat Dra Stefana Uhmy: „O sposobie prowadzenia ksiąg i administracji Koła T. S. L.“ oraz 4) referat Wł. Bajorka: „O programie pracy“. Dyskusja, w której zabierali głos liczni mowcy, dała bardzo dużo materiału do dalszych prac.

Jak w poprzednich latach, tak i w roku obecnym przystąpiono do zorganizowania trzymiesięcznych kursów w Wołkowie, Milatyczach i Sokolnikach. Kursy te we wszystkich wyżej wymienionych miejscowościach już się rozpoczęły.

Celem roztoczenia należytej opieki nad młodzieżą rzemieślniczą postanowiono wejść w kontakt z Towarzystwem „Skala“. W tym celu odbyto już wstępną konferencję.

W najbliższym czasie Związek zamierza utworzyć referat dla szkolnictwa zawodowego.

Sprawozdanie przewodniczącego Związku Okręgowego T. S. L. w Przemysłu, p. Władysława Tutka, członka Zarządu Głównego.

Biuro Związku Okręgowego T. S. L. w Przemysłu (ul. Katedralna 7) otwarte było w okresie sprawozdawczym codziennie przez dwie godziny wieczorem.

Zlustrowano następujące Koła: w Mościskach (p. Wojtowicz. sekr. Zw. Okr.), w Niżankowicach (tensam), w Jarosławiu (Wł. Tutek, przew. Zw. Okr.), w Dobromilu (tensam), w Radymnie (tensam), w Nowem Mieście (p. Wojtowicz), w Lisku (tensam), w Dubiecku (p. Lisowski), w Sanoku (p. Tutek), w Chyrowie (p. Porembalski), w Załużu (p. Lisowski), w Ustrzykach Dolnych (p. Wójtowicz), oraz Czytelnię i Dom Ludowy T. S. L. w Nowosielcach p. Gniewosz. Prócz tego członek Komisji odczytowej Koła im. Asnyka i członek Zw. Okr. p. Lisowski zlustrował wraz z p. Fijałkowskim wszystkie czytelnie w powiecie przemyskim i zdał z tej czynności obszernie sprawozdanie.

Związek założył nowe Koło T. S. L. w Głębokiej i poczynił starania nad reaktywowaniem Koła T. S. L. w Felsztynie oraz nad założeniem Kół w Próchniku i Rymanowie.

Związek Okr. przystąpił do zorganizowania wypożyczalni przeźroczy w Przemysłu.

Sprawozdanie przewodniczącego Związku Okręgowego T. S. L. w Tarnopolu, p. Zdzisława Kirchnera, członka Zarządu Głównego T. S. L.

Program prac na sezon bieżący został ustalony na Zjeździe Okręgowym T. S. L. w Tarnopolu dnia 28 października 1928 r. Z ramienia Zarządu Głównego T. S. L. wziął udział w Zjeździe p. Bajorek.

W Jezierniej powiecie zborowskim zostało zorganizowane Koło T. S. L. T. S. L. posiada tam Dom Ludowy z salą teatralną. W domu tym mieści się ochronka. Z powodu pracy Kół nad uczczeniem 10-lecia Odzyskania Niepodległości Państwa Polskiego lustracje zostały chwilowo wstrzymane. Koło w Tarnopolu zapoczątkowało ruch oświatowy przez wyjazdy z odczytami i organizację kursów dokształcających. Sekcja oświatowa pracuje bardzo intensywnie. Posiedzenia tej sekcji odbywają się każdego wtorku, a każdej niedzieli wyjeżdża czterech i więcej prelegentów do czytelni w powiecie. Jednej niedzieli było takich wyjazdów 13. Sekcja zorganizowała trzy kursy dla żołnierzy 54 p. p. i kurs metodyczny dla podoficerów, uczących na drugim stopniu, a Koło opłaca nauczycieli udzielających nauki na tych kursach. Organizuje kursa dla analfabetów w powiecie i krząta się koło zorganizowania stałego teatru ludowego w Tarnopolu, oraz pomaga Czytelniom w urządzaniu teatrów amatorskich.

W ostatnich dniach Koło zorganizowało Czytelnię w Myszkowicach.

Koło tarnopolskie utrzymuje obecnie stałego lustratora Czytelni w osobie p. Karola Jurczaka, który jest z zawodu agronomek, czem wielce przyczyni się do ożywienia ruchu oświatowego w powiecie.

Szczegółowe sprawozdanie z działalności Kół T. S. L., należących do Związku Okręgowego w Tarnopolu zostanie przedłożone po przeprowadzeniu lustracji.

Sprawozdanie przewodniczącego Koła T. S. L. w Jaworowie, p. Wł. Kornafla, członka Zarządu Głównego T. S. L. 1) Sprawa bibliotek: w powiecie jaworowskim jest 11 bibliotek wiejskich T. S. L. i jedna miejska w Jaworowie. Wszystkie te biblioteki zostały zlustrowane przy sposobności wykładów. Na konferencjach z zarządami miejscowych Czytelni T. S. L., ustalono, że biblioteki wiejskie należy odnowić pod względem materiału książkowego.

2) Ruch oświatowy polski jest w powiecie dość słaby z powodu braku ludzi do roboty nawet z tych sfer, które do pracy oświatowej są najbardziej powołane. Natomiast zarówno na polu oświatowym, jak zwłaszcza na polu ekonomicznym daje się zauważyć bardzo żywy ruch wśród Rusinów. Realne rezultaty tej pracy widać na każdym kroku.

3) Bursa Koła T. S. L. w Jaworowie daje utrzymanie 25 uczniom Szkoły Przemysłowej w Jaworowie. Są to uczniowie biedni, którzy płacą miesięcznie najwyżej 25 zł za całe utrzymanie, a wielu jest zupełnie zwolnionych od opłaty. Koło T. S. L. w Jaworowie nie jest w stanie utrzymać tę bursę z własnych funduszy, a zobowiązania z tego tytułu z każdym dniem rosną. O ile Koło T. S. L. nie uzyska znaczniejszej pomocy finansowej, będzie zmuszone bursę zlikwidować.

4) Budowa bursy. Według obliczeń bursa T. S. L. winna mieścić conajmniej 30 wychowanków ze sfer rzemieślniczych i 30 ze szkół średnich. Ponieważ dotychczasowy budynek absolutnie się do tego nie nadaje, wobec tego Koło T. S. L. zamierza przystąpić do budowy nowego dwupiętrowego gmachu. Plany już zostały sporządzone. Koło T. S. L. w Jaworowie oczekuje wydatnej pomocy finansowej na tę budowę.

5) Odczyty i praca kulturalno oświatowa. W szkole poficerskiej w Jaworowie odbywają się stale kursa uzupełniające. Odczyty urządza się po wsiach sporadycznie, przyczem odczuwa się brak prelegentów.

Sprawozdanie przewodniczącej Koła T. S. L. w Przemysłu p. Marji Bielawskiej, członka Zarządu Głównego T. S. L. Celem uczczenia 10-lecia Niepodległości Państwa Polskiego uchwalił Zarząd Koła T. S. L. w Przemysłu: 1) Ukończyć budowę „Domu Polskiego“ w Ujkowicach koło Przemysła, 2) Ukończyć budowę „Domu Polskiego“ w Kruchelu Wielkim koło Przemysła, 3) Zorganizować Komitet budowy budynku szkolnego dla średniej szkoły zawodowej żeńskiej T. S. L. w Przemysłu, 4) otworzyć publiczną Czytelnię T. S. L. w Przemysłu.

Jeszcze w październiku przystąpiono do zrealizowania tych uchwał, tak, aby w dniu dziesięciolecia praca była już w toku.

Dom Ludowy T. S. L. w Ujkowcach jest już na ukończeniu i będzie oddany do użytku z wiosną 1929.

Dom w Kruchelu Wielkim wymaga wewnętrznego wykończenia.

Również Komitet budowy budynku szkolnego dla Szkoły Średniej Zawodowej Żeńskiej w Przemysłu został już zorganizowany pod protektoratem ks. biskupa Anatola Nowaka, p. starosty Wrześniowskiego, generała Galicy i p. burmistrza Kroguleckiego.

Sprawa otwarcia Czytelni Miejskiej T. S. L. w Przemysłu jest już także na najlepszej drodze.

Sprawozdanie przewod. Koła T. S. L. w Rawie p. Pauliny Dadlezowej, członka Zarządu Głównego T. S. L.

W okresie ostatnich miesięcy Zarząd Koła T. S. L. w Rawie przeprowadzał następujące akcje:

1) Zawiązał Komitet budowy Bursy Polskiej T. S. L. pod przewodnictwem starosty p. L. Chrzanowskiego. Komitet rozpo-

czął już działalność, łącząc budowę bursy z rocznicą 10-lecia Odzyskania Niepodległości, jako trwałą, pamiątkę tej rocznicy.

2) Zarząd Koła T. S. L. uruchomił z dniem 1-go listopada bursę T. S. L., pomieszczając ją czasowo w klasztorze OO. Reformatów.

3) Celem uzyskania funduszków na utrzymanie ochronki T. S. L. przeprowadziło Koło T. S. L. z pomocą Rawskiego Koła Ziemianek kwestę w powiecie, która przyniosła 840 zł. dochodu.

4) Wymiana książek w bibliotekach T. S. L. częściowo już została dokonana, częściowo dokonuje się.

5) Staraniem Zarządu Koła T. S. L. Gmina rawska zgodziła się na zmianę parceli ofiarowanej pod budowę bursy na inną, znacznie większą i lepiej położoną.

6) Rocznicę 10-lecia odzyskania Niepodległości uczciło Koło T. S. L. wspólnie z Komitetem Powiatowym i wzięło udział w wykonaniu programu.

7) W porozumieniu i współdziałaniu z Komitetem miejscowym w Rudzie Żuwanieckiej Zarząd Koła T. S. L. uzyskał znaczną część materiału drzewnego na wykończenie Domu Ludowego w tej miejscowości.

8) Budowa Domu Ludowego w Wasylowie została doprowadzona aż do wiązania dachowego. Narazie została wstrzymana z powodu braku funduszków na zakupno blachy na pokrycie dachu. Koło T. S. L. w Rawie czyni starania celem zdobycia odpowiednich funduszków.

9) Żeńska Szkoła Zawodowa T. S. L. w Rawie po uzyskaniu odpowiedniego lokalu funkcjonuje bardzo dobrze. Uczeń jest do 80. Brak funduszków na zakupno maszyn do szycia. Koło T. S. L. czyni zabiegi o uzyskanie na ten cel subwencji.

10) W porozumieniu z Patronatem Przemysłowym uruchomiony został w Rawie kurs kroju i szycia.

Udział T. S. L. w uroczystościach obchodu 10-lecia Zmartwychwstania Państwa Polskiego.

Towarzystwo Szkoły Ludowej obchodziło bardzo uroczysto 10-lecie Zmartwychwstania Państwa Polskiego. Zarząd Główny T. S. L. wezwał wszystkie Koła, by wspólnie z innymi organizacjami wzięły udział w uroczystych obchodach, dostarczały prelegentów, sal i wogóle wszelkich środków celem uświetnienia i upamiętnienia tego dnia. Prócz tego wezwał Zarządy Koła, by w miarę możliwości starały się w tym dniu dać początek jakiemuś dziełu trwałemu, któreby przez długie lata służyło dobru publicznemu i stało się nową cegiełką przy budowie Państwa. Sam Za-

ząd Główny powziął szereg uchwał w tej sprawie, a więc utworzenie Uniwersytetu Ludowego, wydanie popularne Historji i jednorazowa ofiara w wysokości 5.000 zł. na zakup książek dla Czytelní wiejskich oraz utworzenie biblioteki instruktorskiej przy Zarządzie Głównym jako zaczątka pracowni oświatowej. Oprócz tego ofiarował cały swój aparat biurowy i organizacyjny dla pomocy Sekcji Finansowej Wojewódzkiego Komitetu Budowy Domu Przystosobienia Wojskowego im. Marszałka Piłsudskiego w Krakowie. Z ramienia tej Sekcji przeprowadził na terenie Województwa Krakowskiego wydawnictwo nalepek, odznak i ich kolportaż po wszystkich miejscowościach Województwa. Zorganizował też zbiórkę uliczną w Krakowie, przysparzając ogółem kwotę 33.683 złote 34 grosze na cele Komitetu.

Prawie wszystkie Koła przysłały nam sprawozdanie z uroczystości. Poniżej zamieszczamy najbardziej charakterystyczne z kresów zachodnich i wschodnich.

Koło T. S. L. w Buczkowicach, pow. Biata.

Wspólnie z utworzonym w tym celu Komitetem Obchodowym urządzono dnia 11-go listopada zbiórkę oraz uroczystą Akademię z przemówieniami okolicznościowymi, deklamacjami, śpiewem i odegraniem sztuki p. t. „Więzień Magdeburga“.

Dochód zarówno ze zbiórki jak i Akademji przeznaczono na budowę ochronki T. S. L. dla dzieci robotniczych.

Koło T. S. L. w Dankowicach, pow. Biata.

Dnia 11-go listopada rano ruszył pochód złożony z dziatwy szkolnej, straży pożarnej, członków Koła T. S. L. i publiczności do kościoła na uroczyste nabożeństwo. Pochód zorganizował prezes Koła T. S. L. p. Adamski. Po nabożeństwie odbyła się uroczysta Akademię, na której p. Szczurowska wygłosiła okolicznościowy odczyt. Prócz tego przemówili p. Marcińczyk, sekretarz Koła T. S. L. i p. Adamski, prezes. Sala była wypełniona po brzegi. Wieczorem odbyła się zabawa taneczna na dochód Koła T. S. L. Jako pomnik 10 lecia otwarło Koło T. S. L. w tym dniu Czytelnię w Kaniówku Dankowskim. Na otwarciu był obecny przewodniczący Związku Okręgowego T. S. L. w Brzeszczach p. Białożorski i przewodniczący Koła T. S. L. z Wilamowic.

Koło T. S. L. w Kaniowie, pow. Biata.

Koło T. S. L. wraz z innymi organizacjami polskimi stworzyło wspólny Komitet Obchodu. Na obchód złożyła się pobudka o godz. 6-tej rano, o godz. 9-ej zbiórka na placu koło Strażnicy, skąd wszystkie Stowarzyszenia ze sztandarami udały się przy dźwiękach muzyki do kościoła na uroczyste nabożeństwo. Po nabożeństwie odbył się odczyt p. t. „Dziesięcioletni nasz dorobek a konieczność rzetelnej pracy w przyszłości“. Wieczorem odbyła się zabawa, z której dochód przeznaczono na biedne dzieci.

Dochód ze zbiórki przeznaczono na budowę szkoły polskiej T. S. L. w Załukwi pod Haliczem.

Koło T. S. L. w Krzu.

Program obchodu: O godz. 8.30 zbiórka przed Domem T. S. L. w Krzu, o godz. 9-tej pochód pod szyb „Artur“ i tam złączenie się z pochodem urządzonym przez Koło T. S. L. w Sierszy, o godz. 10-tej uroczyste nabożeństwo w Krystynowie. Następnie pochód pod szyb „Artur“ i pod Dom Ludowy T. S. L. w Krzu. O godz. 19-ej wieczorem uroczysta wieczornica, w skład której weszły: Odczyt p. Z. Gąsiora: „Dziesięciolecie Odzyskania Niepodległości, wspólne odśpiewanie hymnu narodowego, odegranie sztuki „Majster i czeladnik“ J. Korzeniowskiego oraz zabawa taneczna.

Koło zajęło się rozsprzedażą nalepek na fundusz budowy Domu Przysposobienia Wojskowego i Wychowania Fizycznego im. Marszałka Piłsudskiego w Krakowie.

Koło T. S. L. w Lipniku ad Biała.

Pamiętkę 10-ciolecia Odzyskania Niepodległości święciło Koło T. S. L. bardzo uroczyście. Rano, po odprawieniu Mszy Świętej i wysłuchaniu kazania udaliśmy się w pochodzie wraz ze wszystkimi Stowarzyszeniami i Korporacjami miejscowymi z muzyką na czele do Białej. Po przejściu głównych ulic byliśmy świadkami defilady wojskowej oraz wysłuchaliśmy okolicznościowych przemówień. Następnie byliśmy obecni na uroczystej Akademii w Teatrze.

Popołudniu urządzono staraniem Koła T. S. L. uroczysty wieczorek w „Domu Polskim“ w Lipniku. Na program wieczorku złożyło się: przemówienie, deklamacja, produkcje chóru, oraz odegranie dwu sztuk teatralnych. Na zakończenie żywy obraz.

Ażeby tę rocznicę Narodową uczcić trwałym pomnikiem, postanowiło Koło T. S. L. w Lipniku wybudować przy Domu Polskim ochronkę dla dziatwy, której rodzice zajęci są całodzienną pracą we fabrykach.

Osobna delegacja wybiera się do Zarządu Głównego celem bliższego omówienia tego planu.

Koło T. S. L. w Prokocimiu.

Koło T. S. L. w Prokocimiu zorganizowało zebranie obywatelskie w Domu T. S. L., na którym wybrano Komitet obchodowy. Komitet opracował program i powierzył jego wykonanie Zarządowi Koła T. S. L.

W sobotę dnia 10-go listopada po nabożeństwie szkolnem odbył się uroczysty poranek dla dziatwy w sali Domu Ludowego T. S. L., na który złożyło się: słowo wstępne, deklamacje, śpiew chórny i odegranie okolicznościowej sztuczki teatralnej.

W niedzielę, dnia 11 listopada rano po wysłuchaniu uroczystej Mszy św. odbyła się uroczysta Akademia w sali Domu Ludowego T. S. L. Po podniosłym przemówieniu Prof. Zaręby z Krakowa, zebrani udali się przed Dom Ludowy, gdzie zasadzono pamiątkowy dąb.

Poczem nastąpiło uroczyste otwarcie biblioteki T. S. L. w jednej z bocznych sal Domu Ludowego.

Wieczorem przy natłoczonej sali, a nawet sąsiednich pokojach odbył się uroczysty wieczorek. Po przemówieniu p. Fr. Lubojemskiego, kier. szkoły w Prokocimiu, deklamacjach i produkcjach chóru odegrano sztukę „Szalency“. Przygotowanie wieczorku wzięło na siebie grono nauczycielskie, które nie szczędziło trudu, by jak najlepiej wywiązać się z zadania. Uroczystość cała wypadła imponująco i zrobiła jak najlepsze wrażenie na mieszkańcach Prokocimia. Była to też pierwsza uroczystość, jaka się odbyła w świeżo wzniesionych murach Domu Ludowego T. S. L. w Prokocimiu.

Koło T. S. L. w Horodence.

Tak w mieście jak i w powiecie zawiązał się powiatowy Komitet obchodu uczczenia 10-lecia Odzyskania Niepodległości pod przewodnictwem p. starosty Trześniowskiego. W skład Komitetu weszli przedstawiciele wszystkich Towarzystw Polskich, działających na terenie powiatu.

W dniu 11-go listopada odbyły się we wszystkich miejscowościach, gdzie tylko mieszkają Polacy choćby w najmniejszej ilości, uroczyste nabożeństwa, pochody, poranki lub przedstawienia amatorskie.

Dla trwałego uczczenia uroczystości uchwalono przystąpić do budowy kościoła rzym.-kat. w Jasieniowie, gdzie Polacy są w mniejszości, mimo tego, że liczą około 1.000 dusz.

Wobec tego, że koszta budowy tego kościoła będą bardzo wielkie i wymagają niesłychanego wysiłku ze strony tutejszego społeczeństwa polskiego, postanowiono innych już celów na razie nie wysuwać, by całą energję skierować w jednym kierunku.

Koło T. S. L. w Jabłonowie.

Urządzeniem uroczystego obchodu ku uczczeniu 10-lecia Odzyskania Niepodległości zajął się specjalny Komitet pod przewodnictwem Ks. Kanonika Sorysa, przewodniczącego Koła T. S. L. w Jabłonowie. Do Komitetu weszli przedstawiciele miejscowych Władz i organizacji społecznych. Obchód zorganizowany przez Komitet wypadł bardzo okazale.

Ze swej strony Koło T. S. L. w Jabłonowie postanowiło na skutek uchwały zapadłej na zwołanym specjalnie ad hoc zebraniu uczcić 10-lecie Zmartwychwstania Państwa Polskiego przez budowę Domu Ludowego T. S. L. w Jabłonowie. Do wprowa-

dzienia w czyn tej uchwały przystąpi Koło już w najbliższym czasie.

Koło T. S. L. im. Bernarda Goldmana we Lwowie.

Celem uczczenia 10-ciolecia Odzyskania Państwa Polskiego urządziło Koło T. S. L. im. Bernarda Goldmana we Lwowie uroczystą Akademię dnia 10 go listopada 1928 r. o godzinie 5-jej popołudniu w sali Gimnastycznej Szkoły Męskiej im. Króla Jana Sobieskiego.

Celem trwałego uczczenia tej uroczystości uchwalił Zarząd tego Koła na nadzwyczajnym posiedzeniu Wydziału wszcząć energiczną akcję nad wybudowaniem Polskiego Domu Oświatowego, połączonego z ochronką i bursą rzemieślniczą dla dziatwy i młodzieży w III Dzielnicy miasta Lwowa. Na posiedzeniu wybrano Komitet Wykonawczy, który zabrał się już do pracy.

Koło T. S. L. w Olesku.

Z inicjatywy Towarzystwa Szkoły Ludowej powstał Komitet Obywatelski, który opracował program uroczystości. Uroczystość odbyła się w ścisłej współpracy Towarzystwa Szkoły Ludowej z tamt. szkołą.

Dnia 10 listopada odbył się poranek szkolny, na którym zaszczono na pamiątkę 10-łecia dąb nazwany „Dębem Wolności“.

W niedzielę dnia 11 listopada odbył się w lokalu T. S. L. uroczysty poranek, urządzony staraniem miejscowego Koła T. S. L. Na program poranku złożyło się piękne przemówienie p. Bronisława Sokalskiego, burmistrza miasta Oleska, śpiewy dziatwy szkolnej, oraz odegranie okolicznościowej sztuki scenicznej. Wielka sala Domu T. S. L., udekorowana zielenią i barwami narodowymi, była zapełniona po brzegi publicznością.

Wieczorem tegoż dnia odbył się w tej samej sali uroczysty wieczór, na który złożyły się patriotyczne pieśni wykonane przez chór uczenic tutejszej szkoły gospodarczej oraz obrazek sceniczny p. t. „Żołnierz“.

Koło T. S. L. w Otynji.

Koło T. S. L. w Otynji uczciło wspólnie z innymi Towarzystwami uroczystość 10-łecia Odzyskania Niepodległości Polski w następujący sposób:

O godz. 6-tej rano hejnał z wieży kościelnej, o godzinie 10-tej uroczyste nabożeństwo, o godzinie 3-jej popołudniu zabawa ludowa, wieczorem zaś uroczysta Akademia w sali Sokoła, na którą złożyły się: Słowo wstępne, chór, deklamacja, oraz odegranie utworu scenicznego p. t. „Polska Zmartwychwstała“.

Jako żywy pomnik tej uroczystości uzyskało Koło T. S. L. od p. Władysława Laska parcelę pod budowę Domu Ludowego T. S. L. w Otynji.

Koło T. S. L. w Ustrzykach.

Koło T. S. L. wspólnie z innymi organizacjami społecznymi zorganizowało obchód 10-lecia Odrodzenia Państwa Polskiego z następującym programem:

O godz. 6-ej rano pobudka odegrana przez orkiestrę kolejową z Przemyśla specjalnie na ten dzień sprowadzoną. O godz. 10-tej uroczyste nabożeństwo z kazaniem przy udziale całej ludności. Po nabożeństwie pochód na rynek, gdzie z balkonu Kółka Rolniczego przemówił do tłumu p. Woll.

O godz. 7-mej wieczorem odbyła się uroczysta Akademia w Domu Oświatowym T. S. L. Na program złożyły się deklamacje, chór i sztuka „Zagłoba swatem“, odegrana przez Kółko amatorskie T. S. L. Po przedstawieniu zabawa taneczna.

Dochód przeznaczony na budowę domu Ludowego T. S. L. w Solinie nad Sanem. Dom ten ma być trwałym pomnikiem uroczystości.

Wincenty Sikora.

Oświata szkolna i pozaszkolna w Czechosłowacji.

(Dokończenie.)

V. Rezultaty czeskosł. pracy oświatowej pozaszkolnej.

Nakładem Ministerstwa szkolnictwa i oświaty narodowej wyszła książka pt. „Veřejná péče o výchovu lidu v Československé Republice v roce 1927“, (Publiczna Opieka nad wychowaniem ludu w Republice Czeskosłowackiej w r. 1927), z której podajemy następujące¹⁾ dane:

1. Oświata pozaszkolna w budżecie państwowym.

W budżecie państwowym na rok 1927 wstawiono na oświatę pozaszkolną 4,705.466 K. cz., z czego na organizację i na kursy oświatowe 2,059.000 K. cz., na publiczne biblioteki ludowe 1,340.149 K. cz., na popularne publikacje 200.100 K. cz., na kursy dla pracowników oświatowych 30.000 K. cz., na kursy doszkalające dla dorosłych 380.000 K. cz., na kursy bibliotekarskie 40.000 K. cz., na państwowe szkoły bibliotekarskie 34.147 K. cz., na inne 165.070 K. cz. Zasiłki dla bibliotek są udzielane przez Ministerstwo jedynie w formie książek, które sobie dana biblioteka wybiera z urzędowych spisów, i to za pośrednictwem Instytutu Masaryka.

¹⁾ W następnych wykazach uwzględniono także Rocznikę za rok 1928 i książkę Ant. Matulí „Wychowanie ludu w Rep. Czeskosł.“.

2. Kształcenie pracowników oświatowych.

Celem kształcenia pracowników oświatowych i bibliotekarzy urząda się kursy oświatowe bądź dla całego państwa (3 w roku 1927), bądź dla krajów lub żup (8 w r. 1927) i dla poszczególnych powiatów staraniem Powiatowych Komitetów Oświatowych (w r. 1927 21) lub przez Ministerstwo (w r. 1927 3 dla 148 słuchaczy).

Państwowa Szkoła Bibliotekarska w Pradze ma od r. 1927 dwa osobne oddziały, czeski i niemiecki. Na czeskim oddziale było w r. 1926/7 36 słuchaczy, z których 18 złożyło egzamin wyższy, a 16 niższy, 1 zaś był reprobowany. Na niemiecki oddział zapisało się 69 słuchaczy.

3. Komitety Oświatowe.

W roku 1927 było 555 powiatowych (miejskich) Komitetów oświatowych, a mianowicie:

364 czeskosłow., z tego 195 w Czechach, 98 na Mor. i na Śląsku, 71 na Słowacyzynie;

171 niemieckich, z tego 111 w Czechach, 57 na Mor. i na Śląsku, 3 na Słowacyzynie;

14 ruskich na Rusi Podkarpackiej;

5 polskich na Śląsku;

1 węgierski.

Miejscowych Komisji oświatowych było w 1927 r. 10.893, (w r. 1926 8 442), a mianowicie:

8.279 czeskosłow., z tego 4.357 w Czechach, 2.228 na Mor. i na Śląsku, 1.694 na Słowacyzynie;

2.246 niemieckich, z tego 1.558 w Czechach, 640 na Mor. i na Śląsku, 48 na Słowacyzynie;

280 ruskich na Rusi Podkarpackiej;

59 polskich na Śląsku;

29 węgierskich.

4. Oświatowe przedsięwzięcia (Osvětové podniky).

W r. 1927 było 126.150 oświatow. przedsięwzięć. (Za 1 przedsięwzięcie uważa się 1 wykład lub 1 kurs ośw. lub 1 przedstawienie itp.), a w r. 1926 107.871, a mianowicie: 38.690 wykładów (přednášky) ogólno kształcących i 9.802 wykładów zawodowo kształcących, na których było 3,837.939 słuchaczy, 1.621 kursów ogólnokształcących i 1.312 kursów zawodowych¹⁾, na których było 137.192 słuchaczy (75.904 godzin), 22.993 przedstawień amatorskich, 10.508 przedstawień kinematograf., 7.148 przedstawień marjonetkowych, 6.373 wieczory ludowe (lidové besedy), 10.903 wieczorki dla młodzieży (besídki pro mládež), 3.712 akademij ludowych, 1.144 wystaw, 4.919 wycieczek, 7.015 innych przedsięwzięć.

1) W r. 1926 było 47.873 wykładów i kursów z 3,589.722 słuchaczami.

Wedle krajów podział przedsięwzięć przedstawia się następująco :

Czechy	59.059	przeds.	2,043.559	słuch.
Morawy i Śląsk	38.293	"	1,334.202	"
Słowaczyna	21.911	"	529.750	"
Ruś Podkarp.	6.887	"	67.620	"
Razem	126.150	"	3,975.131	"

Wedle narodowości :

czeskosłowackich	100.055	(79 00%)
niemieckich	17.345	(13·60%)
ruskich	6.887	(5·40%)
węgierskich	1.256	(0·99%)
polskich	607	(0·48%)

Polskie przedsięwzięcia przedstawiają się następująco :

209 wykładów ogólnokształcących	16.907	słuchaczy
24 " zawodowych	2.225	"

(Koszt tych wykładów 3.673 K. cz., w tem zapomoga gmin 1.603 K. cz., zapomoga Pow. Kom. Oświat. 100 K. cz., inny dochód 879 K. cz.).

4 kursy ogólnokształcące, 194 słuchaczy, (144 godzin).
(Koszt cały 960 K. cz. uzyskano z zapomóg gmin).

243 przedstawienia amatorskie, 7 przedstawień kinematograf., 1 przedstawienie marjonetkowe, 27 wieczorów ludowych, 55 wieczorków dla młodzieży, 13 akademij ludowych, 7 wystaw, 17 wy-cieczek.

Ogólne zestawienie :

Rok	Liczba P. Kom. Oś.	Liczba M. Kom. Ośw.	Liczba wykł. i kurs.	Liczba słuchaczy	Liczba przeds. ośw.
1923	500	4.390	26.202	1,594.243	51.947
1924	542	7.322	33.973	2,874.585	83.561
1925	528	8.807	42.282	3,589.722	93.532
1926	569	8.442	47.873	3,617.143	107.871
1927	555 ¹⁾	10.893	51.425	3,975.131	126.150

Ile osób było czynnych w pracy oświatowej?

Licząc na każdą Miejscową Komisję oświatową 3 członków czynnych, a na każdy Komitet powiatowy 7 członków, otrzymamy:

w pow. Kom. ośw.	3.885	członków czynn.	(555×7)
w Miejsc. " "	32.679	"	(10893×3)

Razem 36.564 członków czynn.

¹⁾ Liczba Pow. Komitetów ośw. zmniejszyła się w r. 1927 w porównaniu z r. 1926, ponieważ niektóre komitety, jako nieodpowiadające ustawie zostały zamienione na Obwodowe Komisje oświatowe.

5. Wyższe szkoły ludowe.

Wyższych szkół ludowych (Uniwersytetów Ludowych¹⁾ było ogółem 18, z czego 3 założono w r. 1927, 6 było internatowych, reszta wieczornych. Oprócz tego istnieje 45 szkół ludowych średniego stopnia.

Rozporządzenia Ministerstwa Szkoln. i Nar. Oświaty z dnia 24 października 1919 i z dnia 2 lipca 1926 określają organizację szkół ludowych. W szkole Husa w Pradze istniały następujące szkoły: 1) szkoła dla pracowników oświatowych, program obejmował kurs o teatrze marjonetkowym, trwający od 12 kwietnia do 31 maja 1928, 2) wyższa szkoła ludowa, która była prowadzona w ten sposób, że ogłoszono pewne cykle wykładów, np. z historii literatury czeskiej, z przyrody, z dziedziny sztuki aktorskiej, muzyki, stenografii i t. d. Kurs wiosenny w r. 1928 trwał od 11 kwietnia do 31 maja. Od r. 1918 — 1927 odbyło się 759 kursów, w których wzięto udział 21.653 uczniów.

6. Publiczne biblioteki gminne (Veřejné knihovny obcí).

A) Dane co do bibliotek miejskich i wiejskich²⁾: W Czechach, na Morawach i na Śląsku było w r. 1927 w 12.840 gminach 11.633 bibliotek³⁾, (1.207 gmin (9,4%) nie miało bibliotek), 5,002 840 tomów, 712.752 czytelników, 13,380.121 wypożyczeń. Dochód bibliotek ogólny wynosił 15,114.156 K. cz., w tem zapomogi gmin 12,475.339 K. cz.

1) Wykaz wyższych szkół ludowych w książce A. Matuli na str. 43 i nast. Ponadto poświęcono cały rozdział temu zagadnieniu w książce zbiorowej pt. Lidová výchova v demokracii (Wychowanie ludu w demokracji) na str. 145—198 i w książce A. Rambousek pt. Lidová výchova Československá pro roce 1914 na str. 32 i nast.

2) Knihovna jako instituce národní (Biblioteka jako instytucja narodowa). Ankieta o publicznych bibliotekach. 1928.

Ed. Krechler. Venkovské Knihovny a Čitarny (Wiejskie biblioteki i czytelnie). Znojmo 1927.

Příručka pro veřejné Knihovny. Vyd. A. pro velké Knihovny. (Podręcznik dla publicznych bibliotek). Praga 1928.

Dr Leop. Calábek. Příručka pro veřejné Knihovny. Vyd. B. pro Knihovny malé a střední. Praga 1928.

Ponadto przy sposobności I. Państwowego Zjazdu pracowników oświatowych i bibliotekarzy w Bernie w lipcu 1928 ukazała się zbiorowa praca pt. Lidová výchova v demokracii, ujmująca poszczególne prace w następujące rozdziały: 1) wychowanie ludu (inicjatywa i organizacja), 2) wyższe szkoły ludowe, 3) szkolny i pouczający film, 4) radio w wychowaniu ludu, 5) propaganda biblioteki, 6) administracja biblioteki.

3) To jest 8.527 bibliotek czeskich, 3.047 niemieckich, 59 polskich.

Rozwój czeskich bibl. (w Czechach na Morawach i na Śląsku):

Rok	Bibl.	Tomów	Czyteln.	Wypożyczeń	Dochód ogół.	Zap. gmin
1920	2.885	1,362.303	241.801	2,511.978	2,720.648	2,051.038
1921	4.904	1,879.234	319.053	4,538.301	6,009.496	4,523.348
1923	7.021	2,609.373	440.321	7,102.443	8,579.222	6,839.352
1924	7.694	2,876.555	768.511	8,190.466	9,246.671	7,565.297
1925	8.005	3,179.745	485.088	9,348.395	9,913.507	8,266.507
1926	8.254	3,483.790	496.453	9,383.112	10,897.400	9,070.156
1927	8.527 ¹⁾	3,682.410	500 568	10,036.357	11,104.695	9,411.726
		przyrost ²⁾ 5·7 ⁰ / ₀		przyrost ²⁾ 7 ⁰ / ₀	przyrost ²⁾ 2·8 ⁰ / ₀	

Niemieckie biblioteki (w Czechach, na Morawach i Śląsku):

1927	3.047 ³⁾	1,305.837	208.094	3.301.901	3,933.255	2,992.447
		przyrost 6 ⁰ / ₀		ubytek 1 ⁰ / ₀	przyrost 1 ⁰ / ₀	

Słowackie biblioteki na Słowaczczyźnie:

1927	2.746 ⁴⁾	259.371	118.155	726.937	753.085	
		przyrost 28 ⁰ / ₀				

Ruskie biblioteki na Rusi Rodkarpackiej:

1927	246 ⁵⁾	35.026	5.013	23.248	28.023	
------	-------------------	--------	-------	--------	--------	--

Polskie biblioteki na Śląsku:

1927	59 ⁶⁾	14.593	3.990	41.863	76.206	71.166
------	------------------	--------	-------	--------	--------	--------

Ogólne zestawienie bibliotek gminnych w całej Czechosłowacji w 1927 wedle narodowości:

	Bibljoł.	Książek	Czyteln.	Wypożyczeń	Dochód K.cz.
czeskosłowackie	11.274	3,943.988	619.217	10,780.617	11,927.836
niemieckie	3.126	1,358.389	212.449	3,347.387	4,029.656
węgierskie	631	92.508	39.392	246.932	212.659
ruskie	265	35.406	5.278	23.794	28.951
polskie	59	14.593	3.990	41.863	76.206

Razem 15.355 5,444.884 880.326 14,440.593 16,275.308

B) Bibliotekarze. Bibliotekarzami było:

w czeskich bibliotekach:		w niem. bibliotekach:	
3.346 nauczycieli	} 45 ⁰ / ₀	1.463 nauczycieli	} 56 ⁰ / ₀
22 profesorów		12 profesorów	
261 urzędników	3 ⁰ / ₀	190 urzędników	7 ⁰ / ₀
2.901 rzemieśln.	36 ⁰ / ₀	195 rzemieślników	8 ⁰ / ₀
638 rolników	8 ⁰ / ₀	485 rolników	19 ⁰ / ₀
422 rob. i innych	6 ⁰ / ₀	283 rob. i innych	10 ⁰ / ₀

1) Na 9192 gmin czeskich, wzgl. z mniejszością czeską nie ma bibliotek 668 gmin (7·2⁰/₀).

2) W porównaniu z rokiem 1926.

3) 3575 gmin niemieckich, a więc 528 gmin nie ma bibliotek (14·7⁰/₀).

4) Na Słowaczczyźnie w 3.473 gminach było 2.746 słowackich bibliotek, 610 węgierskich, 76 niemieckich, 19 ruskich.

5) Ponadto na Rusi Podkarp. była 1 czeskosł. biblioteka, 21 węgierskich i 3 niemieckie.

6) Gmin 73.

C) Liczby względne w Czechach, na Morawach i na Śląsku :

a) 1 biblioteka wogóle przypada na 860 obywateli
 1 " czeska " 789 "
 1 " niemiecka " 976 "
 1 " polska " 1.221 "

b) 50 tomów przypada na 100 obywateli
 55 " " 100 Czechów
 44 " " 100 Niemców
 20 " " 100 Polaków

c) Czytelnicy stanowią: u Czechów 7·4% ogółu ludności, u Niemców 7%, u Polaków 5·5%, u Słowaków 5·9%.

d) Wypożyczeń przypada: 19 na 1 czytelnika, a 1·3 na 1 obywatela. Ponieważ tomów było 5,002.840, a 13,380.121 wypożyczeń, przeto książka kursowała między czytelnikami 2·67 razy.

e) Dochody bibliotek wynosiły ogółem na głowę 1·55 K. cz. w czeskich bibliotek. 1·65 K. cz., w niemieckich 1·32 K. cz., w polskich 1·06 K. cz., (na Słowaczyźnie 0·37 K. cz.).

Zapomogi gmin wynosiły ogółem na głowę 1·28 K. cz., w czeskich bibliotekach 1·40 K. cz., w niemieckich biblij. 1 K. cz., w polskich 0·99 K. cz.

D) Biblioteki w miastach powiatowych i w miejscowościach ponad 2.000 mieszkańców ¹⁾.

a) W Czechach, na Morawach i na Śląsku stan tych bibliotek był następujący :

Biblioteki	Liczba ludn. danej narod.	Liczba miast	Liczba biblj.	Ilość tomów	Przypada tom. na 1 bibl. 100 mieszk.	
czeskie	2,950.052	615	614	1,812.927	2.957	61
niemieckie	1,340.244	297	297	695.134	2.341	52
polskie	39.624	22	22	8.641	393	22
Ogółem	4,329.920	934	933	2,516.702	2.700	58

Biblioteki	Czytelni-ków	% danej ludności	Wypożyczono tomów				Ile bibliotek wypożyc. książki		
			Ogółem	nauk. ks.		na 1 mieszk.	na 1 czyt.	darmo	opłato.
				Ogółem	%				
czeskie	181.957	6·2	6,362.246	317.599	5·0	2·2	35	231	381
niemieckie	119.043	9·0	2,408.193	329.238	13·7	1·8	20	47	247
polskie	2.338	5·9	28 461			0·7	12	3	19
Ogółem	303.338	7·0	8,798.900	646.837	7·3	2·0	29	281	647

¹⁾ Mieszczą się one w ogólnej liczbie bibliotek gminnych.

Dochody w Kor. cz.

Biblioteki	Ogółem	w tem od gmin	na głowę	
			ogółem	od gmin
czeskie	8,318.015	7,287.476	2·82	2·47
niemieckie	3,151.837	2,387.742	2·35	1·78
polskie	36.684	34.764	0·93	0·88
Ogółem	11,506.536	9,709.982	2·66	2·24

Wydatki w Kor. cz.

Biblioteki	na książki	%	na administrację	%	na personel	%
	czeskie	4,009.606	49	1,140.973	14	3,021.574
niemieckie	1,371.028	45	568.990	19	1,075.238	36
polskie	4.441	—	456	—	5.180	—
Ogółem	5,385.075	48	1,710.419	15	4,101.992	37

Biblioteki	Lokale		Czyteln.	Bibliotekarze	
	własne	wynaj.		z wykształc. średnim	z państw. egzamin.
czeskie	457	156	157	383	190
niemieckie	225	71	70	203	143
polskie	17	5	2	—	3
Ogółem	699	232	229	586	336

E) Biblioteki miejskie i w gminach ponad 2.000 mieszkańców na Słowaczczyźnie :

Ludn. danej narod.	Miast	Biblj.	Tomów	Czyteln.	Wypożycz.	Dochód
słowackie	708.279	212	212	127.136	22.105	222 634 691.480
węgiersk.	260.592	86	61	40.319	10.183	94.521 116.779
niemieck.	86 858	38	24	34.267	1.854	25.800 76 759
Ogółem	1,055.729	336	297	201.722	34.142	342.955 885.018

Z powyższych danych widzimy, że po miastach doskonale są zaopatrzone w książki biblioteki czeskie i niemieckie, a natomiast słabo biblioteki polskie, gdyż w bibliotekach czeskich przypada na 1 bibliotekę blisko 3.000 tomów, w niemieckich ponad 2.300 tomów, a w polskich około 400 tomów, wskutek czego na 2 mieszkańców przypada w bibliotekach czeskich i niemieckich 1 książka, a w biblj. polskich niecałe 1/2 książki. Ruch w bibliotekach polskich jest mniejszy, niż w bibliotekach czeskich i niemieckich, bo czytelników było w polskich bibliotekach tylko 5·9% ludności polskiej, podczas gdy w bibliotekach niemieckich było czytelników 9% ludności niemieckiej, ponadto na 1 mieszkańca wypadają w bibljot. czeskich i niem. 2 tomy wypożyczone w ciągu roku, podczas gdy w polskich bibliotekach zaledwie 0·7 tomów, a więc nawet nie cały 1 tom. W bibliotekach polskich 1 czytelnik przeczytał 12 tomów, podczas gdy w czeskich 35, a w niemieckich 20 tomów.

Dochody bibliotek były znaczne, bo wynosiły ogółem 2·66 K.cz. na głowę ludności, a w dochodach od gmin 2·24 K.cz. I tu znowu

widač znacznie mniejszy dochód bibliotek polskich, w których dochód na głowę wynosił zaledwie 0·93 K. cz., a zapomogi gmin 0·88 K. cz. Wydatki ułożyły się w ten sposób, że połowę pieniędzy wydawano na książki, a drugą połowę na wydatki administracyjne i personalne. Część dochodów uzyskiwały biblioteki z drobnych opłat czytelników, które wynosiły 10 — 20 hal. za tom lub najwyżej 5 K. cz. rocznie. Lokale miały biblioteki po większej części własne, a nadto w szkołach, w lokalach urzędów gminnych i t. p.

O wykształcenie bibliotekarzy dba się w Czechosłowacji w dużym stopniu, utrzymuje się dla nich osobną państwową szkołę bibliotekarską i urządza kursy bibliotekarskie.

F) Najpoczytniejsi autorowie.

Na kwestjonarjusz w sprawie pięciu najpoczytniejszych książek i autorów odpowiedziało około 500 bibliotek i z tych odpowiedzi ustalono następujący szereg (liczba przy autorze oznacza liczbę bibliotek, w których danego autora zaliczono do rzędu 5 najpoczytniejszych):

Jirásek (Temno, Psohlavci, F. L. Věk, Proti všem, Bratrstvo, Skaláci, U nás, Husitský Král)	415
Brodský (Jan Vladyká, Čarovné oči)	298
Herrmann (Kondelik, U sněděného kramu)	196
Baar (Paní Kornisarka, Cimbura, Skřivánek, Poslední soud)	190
Rais (Zapadli vlastenci (Patrjoci z zakáťka), Pantáta Bezoušek, O ztraceném ševci, Západ)	173
Vrba (Boží mlýny, Zelené šero, Dolina, Beranův dvůr)	178
Klostermann (Skláři)	141
Sokol - Tuma (Na kresách, Lapači, V záři milionů)	112
Dumas (Trzech muszkieterów)	110
Verne	99
Sienkiewicz (Potop, Krzyżacy, Quo Vadis)	78
Světlá (Křiž u potoka, Vesnický román)	51
Medek (Quadrilogie)	48
London (Biały kieł)	45
Třebizsky	45
Čapek - Chod (Jindrové, Turbina)	32
Zola	30
Curwood	26
Kopta (Třetí rota)	24
Victor Hugo (Nędznicy)	23
Svobodová (Černí myslivci, Milenky)	23
Klecanda	21

G) Czytelnicy¹⁾. Czytelnicy stanowią 6·6% ogółu ludności, w tem 64% mężczyzn i 36% kobiety.

¹⁾ Dane z 572 bibliotek.

Z pośród mężczyzn stanowili:	%
uczniowie szkół powszechnych	6
uczniowie szkół średnich	10
terminatorowie i dorośli do lat 17	8
robotnicy, służba i t. p.	36
przemysłowcy i handlowcy	18
urzędnicy i nauczyciele	18
z wolnych zawodów (lek. adw. itp.)	2
studenci szkół akademickich	1
wojsko	1

Z kobiet było:

uczenie szkół powszechnych	5
uczenie szkół średnich	6
dziewcząt do lat 16	9
robotnic, sług i t. p.	18
żon robotników, przem., handl. itp.	21
kobiet w służbie publ. i wolne zaw.	10
kobiet bez własnego zawodu	30
studentek szkół akademickich	1

7. Biblioteki w Czechosłowacji.

A) Zawodowe biblioteki największe:	tomów
1. Publiczna Biblioteka Uniwersytecka w Pradze	602.050
2. Uniwersytet Karola w Pradze	171.970
3. Biblioteki techniczne w Pradze	71.502
4. Uniwersytet Niemiecki w Pradze	135.747
5. Biblioteka Narodowego Muzeum w Pradze	378.061
6. Czechosłowackie Muzeum przemysłowe w Pradze	55.327
7. Archiwum stoł. m. Pragi	40.000
8. Czechosłowacka Akademia Umiejętności i Sztuk	19.167
9. Król. Czeskie Towarzystwo Naukowe	57.112
10. Masarykowa Akademia Pracy	14.845
11. Naukowy Instytut Wojskowy w Pradze	30.000
12. Rosyjska Biblioteka „Zemgor“ w Pradze	35.000
13. Biblioteka Parlamentu w Pradze	62.427
14. Biblioteka Ministerstwa Spraw Zagranicznych	30.000
15. Słowiańska Biblioteka Min. Spraw. Zagr.	100.000
16. Akademicki Dom w Pradze	46.197
17. Lese u. Redehalle d. deutsch, Stud.	80.000
18. Związek dla popierania przemysłu w Czechach	85.000
19. Biblioteka Premonstratów w Pradze	110.000
10. Klasztor Cystersów w Wyższym Brodzie	70.000
21. Biblioteka zamkowa Thun-Hohenstein w Dieczynie	65.244
22. Bücherei der Deutschen w Libercu	70.000
23. Klasztor Cystersów w Oseku	61.804
24. Biblioteka Lobkovic w Roudnice n. Ł.	100.000
25. Klasztor Premonstratów w Tepl	70.000

26. Krajowa Biblioteka Uniwersytecka w Bernie	400.000
27. Uniwersytet Masaryka w Bernie	149.751
28. Czeska Politechnika w Bernie	31.143
29. Akademia Rolnicza w Bernie	9.373
20. Akademia Weterynaryjna w Bernie	17.789
31. Niemiecka Politechnika w Bernie	44.191
32. Biblioteka ołom. Arcyb. w Kromieryżu	39.409
33. Państwowa Biblioteka w Ołomuńcu	125.000
34. Klasztor Benedyktynów w Rajhradzie	100.000
35. Gimnaz. muzeal. Biblioteka w Opawie	39.588
36. Arcyb. Semin. we Widnawie (Śląsk)	70.000
37. Biblioteka Uniwersytetu Komeńskiego w Bratysławie	150.000
38. Uniwersytet Komeńskiego w Bratysławie	82.674
39. Biblioteka ewang. Liceum w Kežmarku	50.674
30. Państwowa Publiczna Biblioteka w Koszycach	46.000
41. Macierz Słowacka w Turczańskim św. Marcinie	65.000
42. Diecez. Biskupia Biblioteka w Nitrze	70.000

B) Zawodowe biblioteki mniejsze (wraz z podanemi pod A):
 18.157 bibliotek, w nich 11,674.413 tomów, w tem:

w Czechach	9.063 bibliotek,	7,229.770 tomów
na Morawach	4.010 „	2,478.830 „
na Śląsku	929 „	414.048 „
na Słowacz.	3.499 „	1,443.664 „
na Rusi Podk.	656 „	108.101 „

C) Biblioteki inne:

a) towarzystw oświatowo - kulturalnych: ?

b) szkolne: ?

c) wojskowe: 349 bibliotek, w nich 395.243 tomów.

8. Muzea.

Wprawdzie nie mam pod ręką danych dla nakreślenia stanu Muzeów w Czechosłowacji, jednak ze względu na to, że doszedłem do przekonania w czasie zbiorowej wycieczki oświatowej do Czechosłowacji w dniach od 5 — 12 lipca b. r., że sprawa organizacji Muzeów została tam doskonale postawiona jako środek wychowania narodowego ludu, pozwalam sobie zwrócić uwagę na tę sprawę, wszystkich działaczy oświatowych. U nas zrobiono wprawdzie pewne małe początki w Tarnopolu i w Kołomyi, ale pozatem ruch ten nie nabrał szerszych rozmiarów. Co prawda, jesteśmy narodem, którego ziemie i zdobycze kulturalne były tak często po barbarzyńsku niszczone, ale mimo to z uwagi na cześć, jaką mamy dla naszej tradycji narodowej, winniśmy się zabrać do tworzenia Muzeów regionalnych w każdym mieście powiatowem, aby zachować w nich to z przeszłości, co się jeszcze w ziemi lub w rękach społeczeństwa zachowało i uratować dla przyszłości to, co jeszcze żyje w szerokich masach naszego ludu.

W Czechosłowacji kult dla tradycji historycznej i dla bogactwa współczesnej kultury ludowej musi być ogromny, jeżeli, nie mówiąc już o Muzeach w stoł. mieście Pradze, jak Narodowe Muzeum, założone w roku 1818, Czeskie Muzeum Przemysłowe, założone w roku 1862, Etnograficzne Muzeum czeskosłowackie na Smichowie, Państwowy Instytut Archeologiczny, Muzeum stoł. m. Pragi, otwarte w roku 1883, wszystkie miasta prowincjonalne uważają sobie za obowiązek narodowy, założenie i utrzymywanie Muzeów, a szereg pełnych poświęcenia działaczy, pracujących zawodowo w zupełnie innym kierunku, jak np. lekarz Dr Dworzak w Kolinie, poświęca się gromadzeniu czy to przed-historycznych wykopalisk, czy broni, czy strojów ludowych, czy wyrobów czeskich itd. Takie miasta, jak Znojmo, Jihlava, Kolin, mają przepiękne muzea, otoczone opieką nie tylko przez ich kustoszów, ale także przez Zarządy gmin, a już takie miasto, jak Pilzno, liczące 128.000 mieszkańców, ma aż 3 muzea: etnograficzne, historyczne i artystyczno - przemysłowe.

W całym państwie czeskosłowackim jest 150 muzeów, które tworzą Związek. Delegaci Muzeów, należących do Związku, odbywają co roku Zjazd. Na czele Związku stoi Rada Muzealna, która jest organem doradczym Ministerstwa Szkolnictwa. Subwencji rządowej nie otrzyma takie Muzeum, które nie należy do Związku.

9. Państwowa Centrala przeżroczy i filmów.

W r. 1920 założyło Ministerstwo Szkolnictwa i Narodowej Oświaty wspólnie z Ministerstwem Obrony Narodowej Centralę przeżroczy i filmów, zakupując za 50.000 K. cz. 165 seryj przeżroczy. Początkowo wyrabiało przeżrocza Min. Obr. Krajowej w Turnowie, potem założono własną wytwórnię, która wykonała w czasie od r. 1920 — 1927:

467 seryj,	w nich	48.141	przeżroczy	pouczających
185	„	„	3.290	„ bajek

i znaczną ilość negatywów. Przeżrocza te i filmy są wypożyczane bądź wprost z Centrali, bądź też sprzedawane organizacjom kulturalno - oświatowym dla ich celów oświatowych. Oczywiście najczęściej wypożyczały Powiatowe Komitety Oświatowe i Miejskowe Komisje Oświatowe, a nadto szkoły. Wykaz wypożyczonych seryj wedle działów przedstawiono na tabeli str. 246.

Przy wydatnej pomocy Ministerstwa Szkolnictwa i Oświaty Narodowej zaopatrzone już 285 Powiat. Kom. Ośw. w skioptokony, a 23 w epidiaskopy (tj. 308 na 550 wszystkich Komitetów). Oprócz tego 27 Pow. Komit. ma do swej dyspozycji przenośne wzgl. szkolne kinematografy. W Centrali wykonano już 75 pouczających filmów o 28.949 metrach długości. Warunki wypożyczenia są następujące: za 1 przeżrocze 15 hal. za dobę, a szkołom daje się 50% zniżki; tym, którzy odesłali 3 serje wypoży-

Rok	Propag.	Przyrod.	Histor. i geogr.	Podróżn.	Higijeny i w. fiz.	Religijn.	Sztuka	Techn.	Wychow.	Życiorysy	Etnograf.	Bajki	Razem
1920	31	11	10	31	—	—	8	2	—	45	14	40	192
1921	58	114	26	227	8	—	22	12	—	143	50	255	915
1922	18	139	49	272	111	—	24	20	—	136	46	284	1.099
1923	43	271	141	435	168	12	40	39	—	163	52	262	1.626
1924	119	328	143	648	199	13	43	79	12	192	91	215	2.082
1925	144	379	206	687	231	9	33	216	18	241	166	293	2.623
1926	211	368	326	670	226	13	50	247	59	254	157	289	2.870
1927	158	298	292	633	191	14	42	220	48	172	136	292	2.496
Filja w Bernie												215	
Razem													14.118

zione, wypożycza się czwartą za darmo. Każdy wypożyczający wypełnia rewers.

Centrala powołuje do współpracy wszystkich chętnych działaczy celem ułożenia odpowiednich seryj i wybrania należytych obrazków i wynagradza ich pewnem określonym honorarjum, mianowicie 300 — 500 K. cz. za tekst popularnego wykładu wraz z dodatkiem, wynoszącym iloczyn, powstały z ilości wybranych obrazków razy 3 K. cz., a więc za 100 obrazków 300 K. cz.

Centrala wyrabia przezrocza tak z czeskim, jak i z niemieckim tekstem.

Oprócz wyżej omówionej Centrali istnieją także Centrale przezroczy i filmów przy Ministerstwie Rolnictwa, przy Ministerstwie Zdrowia Publicznego i przy Min. Obrony Krajowej.

W czasopiśmie „Czeska Oświata“ znajduje się stała rubryka, poświęcona omówieniu filmów.

Nadto delegat Powiat. Komitetu Oświat. ma prawo wstępu do kin celem cenzurowania wystawianych filmów, a właściciele kin mają obowiązek w pewnych określonych terminach wystawiać filmy naukowe za zwrotem własnych kosztów. Wogóle sprawa kształcenia młodzieży i ludu przez film i przezrocza jest obecnie w Czechosłowacji przedmiotem bardzo poważnych studjów.

10. Przedstawienia marjonetkowe (Loutkové hry).

Teatrów marjonetkowych istnieje w Czechosłowacji spora liczba, bo około 1.900. Instytut Masaryka zajął się tą sprawą bardzo gorliwie i dąży do tego, by autorzy pisali odpowiednie sztuki i by dekoracje i marjonetki stały na odpowiednim poziomie artystycznym. Urządza się więc wystawy i zjazdy, rozpisuje się konkursy na najlepsze sztuki, organizuje się kursy na temat teatrów marjonetkowych. Organem tej gałęzi pracy oświatowej jest „Loutkař“ (Marjonetnik) pod redakcją prof. J. Veselý'ego.

VI. Zakończenie.

Przedstawiony wyżej stan oświaty pozaszkolnej w Czechosłowacji dowodzi, że na tem polu istnieje w państwie czechosłowackiem duży ruch, który ma tem większe znaczenie dla narodu i państwa czechosłowackiego, że jest on wynikiem nie tylko ustawodawstwa państwowego, ale może nawet w znacznie większej mierze energii twórczej samego społeczeństwa i umiłowania przezeń tego wszystkiego, co jest związane z ziemią czechosłowacką, z historją narodową, z kulturą, obyczajami i zwyczajami szerokich mas. Czechosłowaccy działacze oświatowi okazują dużą ruchliwość nie tylko w organizowaniu kursów wszelakiego rodzaju, przedstawień, uroczystości itp., ale także w zbieraniu strojów i pieśni ludowych, w wygrzebywaniu z wnętrza umiłowanej ziemi ojczyстей skarbów przedhistorycznych i zabytków dawnej przeszłości, w wydobywaniu z ukrytych zakamarków domów wiejskich lub strychów kościelnych cennych nieraz dzieł sztuki. W Czechosłowacji biją w oczy dwie rzeczy: umiłowanie wszystkiego, co czechosłowackie i wynikający stąd zapał do pracy we wszystkich dziedzinach życia społecznego, a więc i w dziedzinie oświaty. I to sprawia, że Czechosłowacy nie poprzestają w pracy oświatowej na akcji czynników urzędowych, lecz rozwijają w b. licznych organizacjach społecznych, z których najważniejsze podano w rozdziale III, ożywioną i planową działalność, co więcej, nawet działalność czynników urzędowych polega nie na narzucaniu pewnych problemów społeczeństwu, lecz na koordynacji wysiłków społecznych i na oparciu się o społeczną inicjatywę¹⁾. I to jest ta najgłębsza nauka, która wyływa z obserwacji działalności oświatowej w Czechosłowacji i ze studjum czechosłowackiej literatury oświatowej, mianowicie, przekonanie o wysokiej wartości czynników społecznych w dziedzinie oświaty pozaszkolnej.

O ile chodzi o szczegóły czechosłowackiej pracy oświatowej, to na ogół metody pracy w Czechosłowacji są znane i u nas, choć może nie wszystkie rozwinięte w tak wielkiej mierze, jak w Czechosłowacji²⁾. Przedewszystkiem kwestja muzeów prowincjonalnych, zwanych dziś regionalnemi. Na tę sprawę już poprzednio zwróciłem uwagę. Tu dotknę jeszcze trzech spraw, mianowicie Uniwersytetów Ludowych, zwanych w Czechosłowacji Wyższemi Szkołami Ludowemi, przedstawień marjonetkowych i czytelnictwa. Nie ulega kwestji, że kształcenie szerokich mas ludowych ze wsi i z miasta nie może poprzestać tylko na szkole powszechnej, lecz że musi być rozszerzone na wiek młodzieńczy i dojrzały, co da się najlepiej skutecznie na Uniwersytetach Ludowych. I dlatego to zagadnienie niesłychanie ważne nie tylko dla kultury umysłowej, ale i gospodarczej i narodowo-państwowej

¹⁾ Świadczy o tem między innymi odpowiednie skonstruowanie wszelkich Komitetów Oświatowych.

²⁾ O pracy oświatowej w Polsce znajdujemy obszerny rozdział pt. *Osvěta mimoškolna* w książce W. Dreslera pt. „Polsko a Poláci“ na str. 463 — 478.

naszego narodu, winno być za przykładem Czechosłowacji rozwiązywane konsekwentnie przez wszystkie organizacje oświatowe w całym państwie. Przy pomocy samorządów nie nastęrczałoby to zbyt wielkich trudności.

Co do przedstawień marjonetkowych, to były już u nas robione pewne próby, nawet stałe, np. w Krakowie dla dzieci, objeżdżano nawet kresy z teatrem marjonetkowym, ale ten środek oświaty nie należy u nas do ogólnie przyjętych. W Czechosłowacji ma on duże powodzenie, o czym świadczy liczba 7.148 przedstawień w r. 1927. Sądzę, że i u nas tak na wsi, jak i dla dzieci może on odegrać poważną rolę oświatową nie tylko w postaci „Szopki Krakowskiej“, ale także w szerszym zakresie tematów historycznych, geo- i etnograficznych i t. p.

O ile chodzi o sprawę czytelnictwa, to niestety po wojnie ludzie przestali czytać rzeczy poważne i gonią za sensacją. Ten objaw spotyka się w mieście i na wsi. Ale pracownicy oświatowi nie mogą patrzeć spokojnie na ten stan rzeczy i muszą znaleźć sposoby na zmianę tego zjawiska. Wzbudzenie zainteresowania szerokich mas poważnymi problemami czyto życia gospodarczego, czy społeczno-politycznego winno stanowić naczelną postulat naszej pracy oświatowej, jeżeli chcemy być gospodarczo silni i stanowić zwarte i świadome swych zadań społeczeństwo. A jeżeli książka jest niezmiernie ważnym czynnikiem wychowawczym i kształcącym, należy dążyć do wytworzenia w społeczeństwie potrzeby jej szukania. Trudno na tem miejscu omawiać rozliczne sposoby oddziaływania w tym kierunku. Zwróć uwagę tylko na dwa pomysły: a) Naprzeciw biblioteki umieszcza się gablotkę z odpowiednimi obrazkami, czy to z dziedziny techniki, czy rzemiosła, czy rolnictwa. Obrazkom przypatrują się przechodnie, z których ten i ów może się zainteresuje tem, co widzi na obrazkach. Wyjaśnienie spraw, przedstawionych na obrazkach, może znaleźć w książce, która znajduje się w przeciwległej bibliotece. Idzie więc do niej i za poradą bibliotekarza pożycza odpowiednią książkę. Za parę dni wywiesza się w gablotce inne obrazki, aby wzbudzić inne zainteresowania. I tak systematycznie przyciąga się ludzi z ulicy do wnętrza biblioteki, b) pewna nauczycielka rozbudziła u dzieci zamiłowanie do czytania książek w ten sposób, że przez pewien czas odczytywała dzieciom początkowe strony książki i urywała w najciekawszym miejscu. Dzieci zaciekawione rwały się do książek, aby zaspokoić swą ciekawość.

Nie wątpię, że i u nas podobnie, jak w Czechosłowacji, można istniejący już od dziesiątków lat i posiadający piękne tradycje ruch oświatowy jeszcze bardziej wzmocnić i pogłębić, ale to jest możliwe tylko wtedy, gdy inteligencja polska pracę oświatową będzie uważała nie za dodatek do swych obowiązków zawodowych, ale za jeden z najważniejszych swych obowiązków społecznych, od którego należytego spełnienia zależy siła moralna i gospodarcza Narodu i państwo wewnętrzna i potęga zewnętrzna Państwa.

Zgon ofiarnego obywatela.

Towarzystwo Szkoły Ludowej poniosło bolesną stratę. W dniu 16 września 1928 zmarł w Poznaniu ś. p. Bronisław z Kulczyk hr. Wisłocki, właściciel dóbr w Podzamczu ad Kamionka Strum. W r. 1921 ofiarował naszemu Towarzystwu kilka morgów ziemi i kilka budynków, tworząc fundację „Domu Polskiego“ T. S. L. im. I. Paderewskiego w Kamionce Str., pragnąc w ten sposób uczcić pamięć jedynego Syna swego śp. Romana, ppor. 8 pułku ułanów im. ks. J. Poniatowskiego, zmarłego w r. 1920 za Ojczyznę. Fundacja ta jest dowodem należytego zrozumienia przez śp. Fundatora celów i zadań naszego Towarzystwa, którego był oddanym członkiem i opiekunem. Koło T. S. L. w Kamionce Str. dało wyraz smutkowi powszechnemu przez wysłanie kondolencyj do Rodziny, wywieszenie chorągwi żałobnych z budynków T. S. L., złożenie wieńców i urządzenie nabożeństwa żałobnego, które odprawił ks. prob. dziekan Jan Czyrek.

Nad mogiłą, w której złożono zwłoki śp. Fundatora obok prochów syna tuż przy grobie bohaterów w r. 1918—1920 przemówił imieniem T. S. L. przewodniczący koła Prof. M. Kalitński, wyrażając wdzięczność społeczeństwa za piękny, wspaniały dar dla T. S. L. Współfundatorka, a wdowa po śp. Bronisławie, P. Marja Wisłocka złożyła do rąk przewodniczącego Koła kwotę 1.000 zł. na cele Towarzystw kulturalnych, z czego na miejscowe Koło T. S. L. przeznaczono kwotę 550 zł. Fundacja śp. Wisłockiego jest wspaniałym dowodem zrozumienia idei i działalności T. S. L., dowodem uznania dla T. S. L., winna zaś stać się zachętą i bodźcem dla innych ziemian, by pamiętali zawsze o celach T. S. L. służącego tylko Państwu i Narodowi. Fundacja ta jest tem cenniejszą, że śp. Wisłocki złożył ją w czasach, gdy ofiarność na cele oświatowe i narodowe ogromnie zmalała.

Cześć pamięci zasłużonego i ofiarnego obywatela!

Ważne dla Kół i Związków Okręgowych T. S. L.

Ministerstwo Wyznań Rel. i Oświecenia Publicz. wydało okólnik z dnia 11 grudnia 1928 r. Nr. 18367/28, umieszczony w Nrze II Dziennika Urzędowego Ministerstwa W. R. i O. P. w sprawie podań o zapomogi na prowadzenie akcji społeczno-wychowawczej i kulturalno oświatowej przez organizacje społeczne i samorządowe.

Do zarządzeń tych należy się ściśle stosować, na co zwracamy pilną uwagę wszystkich Zarządów Kół i Związków Okręgowych.

O K Ó L N I K

Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego

do Kuratorów Okręgów Szkolnych i Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w sprawie podań organizacyj społecznych i samorządowych o zapomogi na prowadzenie akcji społeczno-wychowawczej i kulturalno-oświatowej.

Organizacje społeczne i samorządowe, zgłaszając się do Ministerstwa W. R. i O. P. o zapomogę na prace społeczno-wychowawcze i kulturalno-oświatowe, winny w podaniach wyraźnie precyzować, na jakie prace i w jakiej wysokości pragną otrzymać zapomogę, nadto do podań swych winny dołączyć sprawozdanie merytoryczne i finansowe za ubiegły okres sprawozdawczy, oraz preliminarz budżetowy na następny, względnie bieżący okres.

W preliminarzu uwidocznic należy dochody własne, przypuszczalne zapomogi (samorządów, innych Ministerstw i t. p.), oraz wysokość zapomogi Ministerstwa W. R. i O. P. o jaką organizacja zabiega. Do preliminarza dochodów i wydatków dołączyć należy kalkulacje poszczególnych imprez oświatowych (normy wynagrodzenia nauczycieli, prelegentów, normy djet, kosztów przejazdu, opłat lokali, opłaty uczniów, prenumeratorów, koszty urzędzeń, budowli i t. p.). Instytucje społeczne (np. zawodowe, spółdzielcze i t. p.) oraz samorządowe, które prowadzą Wydziały Oświatowe, do podań winny dołączyć jedynie sprawozdanie i preliminarze Wydziałów Oświatowych.

Organizacje społeczne o charakterze lokalnym, lub oddziały miejscowe względnie powiatowe organizacyj centralnych, samorządów powiatowe lub miejskie, składają podania do Ministerstwa W. R. i O. P. za pośrednictwem właściwych Inspektoratów Szkolnych.

Organizacje centralne, działające wyłącznie lub głównie na terenie jednego Kuratorjum, lub oddziały wojewódzkie organizacyj centralnych i samorządy miast wydzielonych składają podania do Ministerstwa W. R. i O. P. za pośrednictwem właściwego Kuratorjum, względnie Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego.

Organizacje centralne, działające na terenie całej Rzeczypospolitej, składają podania bezpośrednio do Ministerstwa W. R. i O. P.

Podania należy kierować do Ministerstwa W. R. i O. P. drogą służbową, bacząc by posiadały wszystkie omówione wyżej załączniki, przyczem miejscowe władze szkolne (Inspektoraty Kuratorja, względnie Śląski Urząd Wojewódzki), dołączając winny do podań możliwie wyczerpująco uzasadnione opinie i wnioski, oparte na znajomości danej organizacji, oraz wypowiedzieć się o wartości fachowej, społecznej i państwowotwórczej podejmowanych prac, do rozwoju których przyczynić się ma zapomoga państwowa.

Podania organizacyj, nie stosujących się do niniejszego zarządzenia, które wpływać będą do Ministerstwa WR. i OP. po dniu 1 lipca 1929 r. nie będą rozpatrywane i pozostaną bez odpowiedzi.

Warszawa, dnia 11 grudnia 1928 (Nr. I. 18367/28).

Za Ministra Wyznań Rel. i Ośw. Publicznego

(—) Sł. Czerwiński
Podsekretarz Stanu.

Ministerstwo Komunikacji dla oświaty.

Poniżej podajemy okólnik Dyr. Kolei Państw., podający do wiadomości rozporządzenia Pana Ministra Komunikacji, w sprawie popierania działalności organizacyj kulturalno-oświatowych, humanitarnych, sportowych i t. p. W wielu wypadkach wykorzystanie tego zarządzenia mogłoby wpłynąć bardzo dodatnio na rozwój pracy oświatowej Kół i Czytelni T. S. L., zwracamy przeto na nie szczególną uwagę P. T. Czytelników.

DYREKCJA KOLEI PAŃSTW. W KRAKOWIE

Wydział Osobowy.

Nr. Dr. IV. 9063 ex 1929.

Kraków, d. 4 lutego 1929 r.

Dotyczy: popierania przez
D. K. P. działalności organi-
zacji kulturalno - oświatow.,
humanitarnych, sportowych
i t. p.

O K Ó L N I K Nr. 131.

Do wszystkich miejsc służbowych!

Niniejszem podaje się do wiadomości rozporządzenie Pana Ministra Komunikacji z dnia 18 grudnia 1928 Pr. 11093 Pr. o następującej treści:

„Do wszystkich Panów Prezesów Dyrekcyj Kolei Państwowych!

Mając na względzie wielkie znaczenie działalności organizacyj kulturalno-oświatowych, humanitarnych i sportowych, oraz ceniąc tego rodzaju pracę społeczną dla dobra licznych rzesz pracowników kolejowych, proszę Panów Prezesów o udzielenie tego rodzaju Zrzeszeniom jak orkiestrom, chórom, bibliotekom, czytelnikom, zespołom teatralnym, strażom pożarnym i kolejowemu Przystosobieniu Wojskowemu, mającemu za żądanie wychowanie fizyczne i szerzenie karności, jak najdalej idącego poparcia.

Celem umożliwienia realizacji zamierzonych celów należy wspomnianym organizacjom udzielać w miarę możliwości lokali w budynkach kolejowych na zebrania, ćwiczenia, wykłady, zezwalać i w miarę możliwości zwalniać od zajęć.

W czasie odbywanych przezemnie wizytacji Dyrekcji mają wspomniane organizacje zgłaszać się do mnie ze sprawozdaniem ich działalności.

Minister (—) Kühn.

Panowie zawiadowcy stacji podadzą treść niniejszego okólnika do wiadomości miejscowym organizacjom o charakterze opisanym w powyższym rozporządzeniu (o ile takie organizacje w miejscu istnieją) z tem, że wszelkie prośby o poparcie działalności tych organizacyj należy przedkładać do traktowania do Dyrekcji Kolei Państwowych (Wydział Osobowy) w drodze dotyczących Zarządów Stacyj, które prośby takie zaopatrzą w odpowiednie wnioski.

p. o. Prezesa Dyrekcji Kolei Państwowych

Podpis.

Kronika T. S. L.

Kurs dla kierowników oświatowych w Lubaczowie.

W dniach 8, 9 i 10 grudnia 1928 odbył się staraniem Koła T. S. L., M. T. R. i P. W. w Lubaczowie kurs dla kierowników oświatowych, w którym wzięło udział 73 osób. Wykłady z dziedziny oświaty pozaszkolnej prowadził Wł. Bajorek, wykłady zaś z zakresu rolnictwa i przysposobienia wojskowego objęli miejscowi prelegenci. W skład prelekcji wchodziły następujące tematy:

1) Znaczenie pracy oświatowej, 2) Domy oświatowe i Czytelnie, 3) Teatr Ludowy, 4) Kursy dla dorosłych, 5) Bibliotekarstwo, 6) Jak urządzać wykłady i pogadanki popularne, 7) Jak urządzać pogadanki historyczne, 8) Podręczna literatura dla prelegentów, 9) Organizacje młodzieży, 10) Jak urządzać wykłady i pogadanki z zakresu nauki o Polsce współczesnej, 11) Jak należy podnieść rolnictwo w tamt. powiecie, 12) Organizacja wychowania fizycznego.

Uczestnicy kursu uchwalili oddać się pracy oświatowej i zakładać we wsiach na terenie powiatu lubaczowskiego Czytelnie ludowe TSL, Kółka rolnicze i oddziały przysposobienia wojskowego, organizując w nich kursy dokształcające. Praca ta jest konieczną, a zmierzać będzie w pierwszym rzędzie do uobywatelenia mieszkańców, do podniesienia kultury rolnej, do wykorzystania nieużytków, a tem samem do podniesienia dobrobytu. Uchwała ta podjęta jednogłośnie przez wszystkich uczestników kursu świadczy dobitnie o tem, iż uczestnicy zdają sobie sprawę

z doniosłości tej pracy i jej wielkiego znaczenia w Odrodzonym Państwie.

Z życia Akademickiego Koła T. S. L. w Krakowie. Na dorocznym Walnem Zgromadzeniu członków Akad. Koła T. S. L., odbytem dnia 12 grudnia 1928 wyłoniono nowy Zarząd w następującym składzie:

Prezes: Jamka Marjan, Wiceprezes: Depowski Stefan, Sekretarz: Dyduch Tadeusz, Wicesekretarz: Skrzydylczanka Zofja, Skarbnik: Starzyk Józef, Wiceskarbnik Mielecki Marjan.

Członkowie Wydziału: Muszyńska Marja, Bobola Stefan, Miłkowski Stanisław, Mleczek Franciszek, Piotrowski Władysław, Ryś Bronisław, Woś Władysław.

Komisja rewizyjna: Przewodniczący: Ostrowski Kazimierz. Członkowie: Horodeński Józef, Gurgul Kazimierz.

Poświęcenie i otwarcie nowego lokalu T. S. L. im. Adama Mickiewicza we Lwowie. W historycznym dniu 22 stycznia 1929, (wybuch powstania styczniowego) o godzinie 6-ej wieczorem odbyło się poświęcenie i otwarcie nowego lokalu XI Koła T. S. L. im. Adama Mickiewicza we Lwowie, przy ul. Lwowskich Dzieci L. 8. I. p., ofiarowanego życzliwie i bezinteresownie przez Wiceprezesa Koła p. Marjana Webera, w obecności około 30 osób tak członków jak i zaproszonych gości.

Poświęcenia dokonał Ks. Tadeusz Kuntze, który po dokonaniu tego staropolskiego obrzędu, w gorących słowach przemówił do zebranych, zachęcając do pracy oświatowej i błogosławiąc teżę.

Następnie odbyło się inauguracyjne posiedzenie Zarządu Koła pod przewodnictwem Wiceprezesa p. Webera Marjana, na którym prócz spraw objętych porządkiem dziennym, postanowiono celem rozbudzenia życia towarzyskiego wśród członków, stworzyć czytelnię w lokalu i urządzać częstsze zebrania, na których odbywałyby się pogadanki i wzajemna myśli wymiana, na temat spraw aktualnych z tem, że na każdym takim zebraniu jeden z członków winien wygłosić odczyt w dowolnym przedmiocie.

Po skończonem posiedzeniu Zarządu Koła, przewodniczący tegoż Wiceprezes p. Marjan Weber wygłosił przez siebie opracowany odczyt na temat pracy oświatowej wśród ludu i społeczeństwa polskiego, która winna być prowadzona przez wszystkich bez wyjątku i różnicy stanu z całym zaparciem się i bez wytchnienia, z uwagi na taką pracę Rusinów, z których niestety pod tym względem powinniśmy brać przykład.

Po złożeniu serdecznego podziękowania prelegentowi przez obecnych za wygłoszenie nader zajmującego i bogatego w treść odczytu, odbył się wkońcu wspólny opłatek, łamania którego dokonał Ks. Kuntze, życząc wszystkim i każdemu z osobna jak najlepszych wyników pracy na niwie oświatowej. Po skromnej

przekąsce i serdecznej pogawędce, w czasie której niejedna inicjatywa i myśl była tematem dyskusji, zebrani w nader miłej i uroczystej atmosferze rozeszli się do domów, życząc sobie wzajemnie owoców pracy.

Z Komisji oceny książek.

Wotowski St. A. Marja Wisnowska w więzach tragicznej miłości. Warszawa 1928. Drukarnia teatralna.

Powieść z życia słynnej artystki ma być jej apologią, ale nie można powiedzieć, by ten cel osiągnęła; bohaterka o słabym lekkomyślnym charakterze robi wrażenie raczej ujemne. Poza tem rzecz pisana zajmująco, może zainteresować zwłaszcza tych, którzy ową „*cause célèbre*“ pamiętają i znali osoby w nią wplecione choćby pośrednio (Myszuga—Fryze). Dla popularnej wypożyczalni powieść ta nie nadaje się, ze względu na zbyt pobłażliwe traktowanie przez autora niektórych moralnych kwestji.

Dr. M. E.

Grey Zane: Je ź d ź cy Pur pu ro we go Ste pu. Powieść. Przełożył z angielskiego i opatrzył wstępem Stefan Borszczewski. Wydawnictwo M. Arcta. Warszawa 1929.

Pełna przygód powieść osnuta na tle stosunków panujących przed półwiekiem w południowych Stanach Ameryki Północnej. Akcja obejmuje walkę ludzi młodych i kochających się, z ponurą, obłudną i pełną występku sektą Mormonów czyli „Świętych dnia ostatniego“.

Wstęp o Mormonach, pióra tłumacza, znakomicie ułatwia zorientowanie się w tych stosunkach. Książka nadaje się zarówno dla młodzieży, jak i dla starszych, o pewnym jednak poziomie wykształcenia.

W.

Baillon Andrzej: Z a b i t a p r z e z ż y c i e. Warszawa, 1928. Renaissance.

Ze względu na drastyczną treść nie nadaje się do czytelnictwa.

S. B.

Rosady Ludwik: Odrodzieć Polskę w Chrystusie. Biblioteka filarecka. Poznań 1928. Fiszer i Majewski.

Szereg artykułów treści dydaktycznej, każdy z nich poszczególnie mógłby służyć za temat do referatu i podać dużo pożytecznych myśli, autor jak najlepszej woli, pragnie widzieć Polskę odrodzoną, przywołuje przykłady zasłużonych mężów, jednak artykuły pisane do gazet, a zebrane w jeden spory tom, trochę nużącą dla czytelnika mają formę.

J. J.

Shaw Bernard: Miłość wśród artystów. Przekład Fl. Sobieniowskiego. Poznań 1928. Wydawnictwo Polskie.

Bardzo niepospolita, z właściwym Shawowi paradoksalnym humorem powieść przedstawia doskonale scharakteryzowane typy

prawdziwych i fałszywych artystów. Jedną z najsympatyczniejszych postaci jest polska pianistka, nosząca nazwisko panna Szczymplica. Autor wygłasza wprawdzie kilka mocno wolnomyślnych teoryj o burżuazyjnym małżeństwie, ale w praktyce przedstawia właśnie dwie pary, które żyją z sobą nader przykładowie. Książka tylko dla ludzi o wyższej kulturze umysłowej. *Dr M. E.*

Walter Scott. Rywalki. Opr. Janina Colonna-Walewska. Warszawa, 1928. Biblj. Nowości 52.

Dalszy ciąg powieści Kewilwortha, którego pierwsza część „Kochanka czy żona“, omówiona już była poprzednio.

Dr M. E.

Halberston John: Willy i Bob. Wolny przekład Wandy Kalinowskiej. Wyd. II. Mitecki. Bydgoszcz-Poznań 1928.

Opowiadanie wuja o dwóch siostrzeńcach, najmilszych w świecie dzieciach, umięających w jednej chwili z wzorowych aniołków przedzierzgnąć się w psotnych szatanków, a którzy w końcu przyczyniają się do małżeństwa udręczonego przez nich wujaszka. Powiastka wesoła, pisana z wielką miłością i znajomością dziecka, stanowić może bardzo miłą i sympatyczną lekturę zarówno dla dorosłych, jak dla młodzieży.

Przekład gładki i staranny.

Dr. M. E.

Marsh R.: Skarabeusz Izydry. Powieść fantastyczna, rozwijająca się na tle legendy o bogini Izydzie i czczonym w Egipcie Skarabeuszu.

Książka odpowiednia dla osób inteligentnych i starszej młodzieży, bez wartości literackiej, ale pisana łatwo, czyta się bez znużenia.

R. Ł.

Wallace Edgar: Drzwi o siedmiu zamkach. Powieść. Z upoważnienia autora przełożył Marceli Tarnowski. Instytut Wydawniczy Renaissance, Warszawa, Poznań, Kraków, Lwów, Stanisławów.

Wśród autorów powieści detektywicznych Edgar Wallace wybił się obecnie na pierwsze miejsce. Książki jego cechuje bardzo zręcznie zadzierzgnięta fabuła, ogromna żywość opowiadania, tempo wprost kinowe.

Tendencja moralna, to też czyta się je jednym tchem od początku do końca. Te same zalety mają i „Drzwi o siedmiu zamkach“, które niewątpliwie znajdują licznych zwolenników wśród dorosłej publiczności, a nawet dojrzalszej młodzieży. Tłómaczenie dobre, wydanie staranne. Do czytelników ludowych nie nadaje się.

„M.“

Breszko-Breszkowski: Trucizna z ziemi. Warszawa 1928. Jodkowski.

Niby powieść, a właściwie elaborat robiony tandetnie na szybki zbył, na handel uliczny czy wagonowy, jakiegoś przebłytki

talentu w opisie walki byków, przygód detektywa śledzącego bolszewików operujących w Hiszpanji.

Ale to wszystko. Żadnych zalet dydaktycznych. Nie dla
T. S. L. J. G.

Champsaur Felicjan: Sie w ca miłości. Przekład Stefana Obmińskiego. Lwów, 1928. Globus.

Jako pewnego rodzaju epopeję hinduską, autor podaje historję nad wszelki wyraz zmysłową, wysławiającą jedynie miłość czysto fizyczną, podniesioną w Indjach do wysokości kultu.

A więc nie dla T. S. L. J. G.

Walpole Hugh: Jaremk a i Hamlet. 2 tomy. Warszawa, 1928. Bluszcz.

Książka o dziecku, ale nie dla dzieci, przedstawia okres kilkomiesięczny z życia dziesięcioletniego chłopca i jego psa w domu rodzinnym i szkole internatowej w Anglji. Dużo humoru i znajomości duszy dziecka, doskonale pochwycony dawny nieco despotyczny sposób wychowywania dzieci i fałszywe z niemi postępowanie, wskutek niezrozumienia ich duszy, co doprowadza nawet do tego, że Jaremk a podrażniony niesprawiedliwym ocenieniem pobudek jego postępowania, rzuca się na ojca z pięściami. Ta scena jak i inne po angielsku brutalne, nie pozwalają tej książki dzieciom dawać do ręki, natomiast będzie ona bardzo pożądanym nabytkiem w czytelnjach dla dorosłych, zwłaszcza dla wychowawców i nauczycieli. Polecenia również godna do bibliotek szkolnych seminarjów nauczycielskich dla najwyższych kursów. Dr. M. E.

M. Buyno-Arctowa: Bohaterka i inne powiastki o Zbysku i Hance. Dużym drukiem z obrazkami Romeykówny w kolorowej okładce. Wydawn. M. Arcta.

M. Buyno-Arctowa: Brylanty. Powiastka ta uczy, że kosztowniejsze nad drogocenne kamienie, są te brylanty, które każde dziecko ma w sercu, i które rozdaje wkoło siebie w postaci dobrych uczynków. Wydawn. M. Arcta, 6 rys. i kolorowa okładka.

M. Buyno-Arctowa: Kapryśna wiosenka. Historia jednego numeru. 2 powiastki z rysunkami. Wydawn. M. Arcta.

M. Arct Jr.: Wesoły strach. Wesołe wiersze z wesołemi rysunkami. Wyd. M. Arcta.

M. Dynowska: Mała ogrodniczka. Łatwe wierszyki. Liczne dowcipne rysunki A. Gramatyki-Ostrowskiej. Wyd. M. Arcta.

ZARZĄD GŁÓWNY TOWARZYSTWA SZKOŁY LUDOWEJ

KRAKÓW, UL. ŚW. ANNY L. 5.

poleca następujące własne wydawnictwa :

	Zł.
Bork Hold Pruski	—50
Bzowski Konstanty Wykład Konstytucji Rzpltej Polskiej	180
Chmielewski Konstanty Katechizm Małego Obywatela	250
Dynowska Marja Nasze Rocznice	420
Grycz Józef Przewodnik dla korzystających z bibliotek	4—
Grabowski Tadeusz Henryk Sienkiewicz	—50
Gruszecki Artur Pruski Huzar	280
— Tatarzy w Sandomierskiem	350
Janeli Marjan Katechizm Obywatelski	1—
Kraszewski J. I. Rzym za Nerona	460
Kutrzeba Stanisław Polska Współczesna	280
Missonowa Marja O Juljuszu Słowackim	1—
Rymar Stanisław 3-ci Maja 1791 r.	—30
Skarga Piotr Żywoty św. Apostołów	—50
— Żywoty św. Polskich	120
— Wybór Żywotów św.	150
— Wybór Pism	120
Sikora Wincenty Oświata podstawą dobrobytu społecznego	—40
— Znaczenie Oświaty	—80
— Stan Szkolnictwa w Polsce	—60
— Siły twórcze Państwa	—40
Sobieski Wacław Bolesław Chrobry	—50
Świderska Marja Ze wspomnień małej Krzemieńczanki	150
— Ostatni Piast na Śląsku	1—
— Braniec tatarski	250
— Poseł polski w Carogrodzie	2—
— Z krwawych dni	180
Uhma Stefan Społeczna rola warstw oświeconych w Polsce	—50
Wysocki Wincenty Konstytucja 3-go Maja	—50

KSIĘGARNIE

TOWARZYSTWA SZKOŁY LUDOWEJ

Kraków, ul. św. Anny 5.

Lwów, ul. Batorego 32.

Stryj. — Strzyżów n/W.

POLECAJĄ:

Podręczniki szkolne dla szkół powszechnych, średnich i zawodowych.

Książki dla dzieci i młodzieży do lektury szkolnej i domowej.

Dzieła pedagogiczne dla P. T. Nauczycielstwa wszelkich szkół (wydano szczegółowy Katalog dzieł pedagogicznych, opracowany przez specjalistę).

Książki do bibliotek oświatowych i szkolnych.

Czysty dochód przeznaczony na cele oświatowe Towarzystwa Szkoły Ludowej.

T. S. L. utrzymuje 248 szkół wszelkich typów dla mniejszości polskich, 20 ochronek, burs, 106 domów ludow., 1558 bibliotek i wypożyczalni książek dla ludu.

Wszystkie prace w zakres drukarstwa wchodzące, wykonuje szybko i tanio Krakowska Drukarnia Nakładowa (własność T. S. L.) w Krakowie, ul. Kopernika 8.

POPIERAJCIE

Towarzystwo Szkoły Ludowej!

Nakładem Towarzystwa Szkoły Ludowej. Odp. redaktor Dr. Winc. Wysocki.
Drukarnia Nakładowa w Krakowie, Kopernika 8, pod zarz. J. Borkowicza